

9058

9058

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Dalarna

Lollesjön

Mattsson, Håll Nils, 1935

ULMANS Frägel. 17. 82. Matordning
och bordsseder.

[9058] Tillägg till ovanstående d. 16/3 -36

27 bl. 4°
1 " "
1 tecken.

L.L.

Exc. L.B.

9058

Matorrdning och bordsseder.
(Upppteckn. i Sollerön)

Dalarne,
Sollerön.

Hall N. Mattsson

Ink. ³⁰/12/1935

I. Matorrdning.

1. Beteckningar för "måltid": måf n samt
-vaf i sammansättningen äfte-vaf n
(= aftornmåltid). Ex: ã lei färgzt milã mã
lum (= det blir långt mellan måltiderna).

Från riksspråket avvikande använd-
ningar av ordet måf i betydelsen
"måltid": bäjd ät måfs (= "klara sig utan
mat tills nästa måltid" eller "invänta nästa
måltid"). Om t. ex. någon får vänta länge
på måltiden, brukar man säga: ann fick
full jüst bäjd ät måfs (= han fick väl vän-
ta länge på maten). måf-milã (= mellan
måltiderna) t. ex. ã va frågan im ann år

2
kät bājđ māj-milä (= det var nätt och jämt han kunde klara sig utan mat mellan måltiderna).

2. Beteckningar för olika måltider, vilka avse måltidens kvalitet eller kvantitet: kär-māj (= enkel måltid av vlagad mat), göd-māj (= god måltid), büs-māj (= kraftig, riklig måltid). ann kan få' nä büs-māj, dä ann ä-minn flätinnödjän (= man kan få något bastant matmål dä man är med i flötningen).

3. Beteckning för "tid för måltig": mät-tid & mät-dags. ä bürjār ä' bi mät-dags (= det börjar bli tid att äta).

4. Benämning för "tid mellan två mål" finns ej.

5. Beteckningar för "litet mellanmål",

avsett att stilla den värsta hungern":

tuggta) f, tupp(a) f t. ex. ta di je tupp så du
ärhär väjd(a) (= ta dig en matbit så att du in-
te skall svälta); för "äta litet mellan mål-
tiderna": tugg bitä. | fiel-midag (= mel-
lansmål mellan morgon- och middagsmålti- lill-middag
derna, motsvarande vår tids "elvakaffe" =
älvo-kaffe n).

6. I huskällan har man i mannamin-
ne i regel haft regelbundna måltider, även
under nödar. Måst oregelbundna blevo mål-
tiderna för tiggare, som gingo i gårdarna och
fingo något mål här och där. Det berättas
också att fattigt folk, som visserligen hade
regelbundna måltider men vissa tider sål-
lan fingo äta sig mätta, äto så mycket när
de voro på kalas, att de klarade sig flera

daggar efteråt. Enskilda individer med ore-
gelbundna vanor ha f. ö. alltid funnits, vilka
sällan "hade några ordentliga måltider":
åt nå måf ättär årning.

7. Av gammalt hade man under vin-
tertiden tre måltider: tre måf um dag. Des-
sa voro morgän-måf n (- måfä)-måfi pl morgonmål
(= morgonmåltid), midag m (midajän) mi-
daga pl (= middagsmåltid) och kvälls-måf n.
Morgonmålet intogs vid 9-tiden och bestod
av ströming och potatis = ströming å päron,
middagsmålet (kl. 1-2) bestod av välling,
vanligen klimpvälling = käpp-vecling m, och
möjligen något tillugg: tüppor. Kvällsmäl-
tiden intogs kl. 7-8 och bestod av ströming
och potatis (i bästa fall potatismos = kjäm-
ma-päron), grün-kupp^m (= grün, kokad i

ULMA 9058. HALL NILS Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frdl. M 82

5
köttspad), blöd-bull m (= blodpalt) o. s. v.
Kvällsmålet var i regel det kräftigaste målet
och det enda som man brukade variera.
Kvinnfolken, som sutto i fähuset och spun-
no lin till långt in på natten, brukade äta
upphokt mjölk med bröd innan de gingo
till sängs. Benämning för denna måltid
fanns ej. Vid särskilt hårt arbete, t. ex.
slagtröskning, hade man ibland en
extra måltid vid 4- eller 5-tiden på efter-
middagen s. k. äftå-vaf n då man åt tupper
(hoplagt eller hopsullat tunnbröd med smul
smellan). För alla måltider, egentliga eller
mera tillfälliga, hade man tunnbröd = brö n
och dricka = drick(a) n.

8. Under slåttertiden på sommaren var
matordningen något avvikande. Då steg

6
man upp redan vid 3-tiden på morgnen
och ät en lätt måltid, bestående av "hårt råg-
bröd": tunn-bull m som kvällen förut blötts
i dricka bfäta-bull m. Rågbrödet äts nu,
som alltid f. ö., utan sovel. | ä é je stir y-
dygd kä jätä säuf ata bullam (= det är oddygd
en stor oddygd att äta sovel till rågbrödet).

Denna tidiga måltid hade ej särskild
benämning utan man brukade säga att
man skulle tugg fitä innan man gick lugga v.
ut och slog. | Det egentliga morgnumålet
äts kl. 8-9 och bestod av potatis mos och
glöd stekt strömming samt dricka. Middag
kl. 1-2 bestod av "kornmjölsgröt och tjock-
mjölk": stjupa gröt. Aftonvard vid 5-tiden
bestod av smör och bröd eller lika som för
det tidiga morgnumålet och kvällsmålet

var lika som under vintern. || Vid vissa ar-
beten då grannarna hjälpte varandra, t. ex.
vid "skäktning" av lin, hade man alltid någ-
ra extra maträtter till de olika måltiderna.

Då hade man också mellan morgon- och middags-
måltider en extra måltid p. k. fjäll-midag,
bestående av uppkokt mjölk med smör och bröd.

9. Beteckningar för "kosthåll" finnas ej;

för "hålla med kost": mät-still t. ex. | o a mät-
stilla skräddrum (= hon har hållit skräddar-matstille
na med kost) uttrycks även älddi däm
jätå (= hållit dem med mat); för "vardagsmat":
vännudas-jätå ~ jörtjändas-jätå n, för
"söndagsmat": sündas-jätå n, - mät n
(yngre) t. ex. vännudas-mat, sündas-mat n.

För söndagen var morgonmålet lika som
för vardagen. Till middag fick man kyäbb (ä) n

ULMA 9058: HALL Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Fröjl. M 82

(= palt, som kokts tillsammans med lött, vilket sedan fick koka ytterligare och äts till kvällsmål) som äts till löttspad = fött vätt. Hela rätten kallas kyäbe ä fött vätt. Till kvällsmål ät man "lött, potatis och kålrot, kokt tillsammans" = tjöt ä päron samt ärtroppa = ärt-rod n.

Särskild mat för främmande förekom ej; annan män än ibland vid främmande arbetshjälp t.ex. då man hade skäktärar (= linskäktare) jfr sid. 7, skrädrär (= skräddare) v. s. v. skäkt-kalas n (= särskild mat för "skäktare").

10. Sovel = säuf n ~ säjf n. Ordet betyder "maträtt, som ätes till bröd" t.ex. ä ädd bört ve nå säuf äta bröno (= det hade bort vara något sovel till brödet). ä e

törfti tä jäta brö' uta säuf (= det är tvunt, hårdädet, tvorftigt att äta bröd utan sovel).

fäbu-säuf n (= sovel, som tillverkas i fäbdarna under sommaren såsom smör, ost, sovel messmör o. s. v.). mjök-säuf n (= sovel, som tillverkas av mjölk). djöt-säuf n (= sovel, som tillverkades av getmjölk) var ej så vanligt som sovel av kor mjölk. säuf-bytt f (= vid transport av sovel använd bytta). säuf-fat n (= tallrik - av trä - varpå man satte fram smör och messmör). säuf-hos (= som saknar sovel). säuf-fattin (= som är fattig på sovel). ä r säuf-fattit i vörum gård (= det är ont om sovel i vår gård).

säuf-samt (= som kan tjäna till sovel, som ej saknar smak). säuf si äta (=betjäna sig av som sovel) t. ex. (o säufar

sovel
refl.

ULMA 9058. HALL Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 82

si äta grön-kuppam (= hon betjänar sig
av grynrätten som sovel).

Verbet "sovla" eller motsvarande finns ej.

En avvikande beteckning för "sovel" är
suf n i sammansättningerna grös-suf n (= gröt-
sovel). Andra beteckningar för "sovel"
finnas ej.

Sammanfattande benämning för "all
mat, som ej är sovel": guds-lån n. Ordet guds-lån
tillmätas ibland den vidsträcktare bety-
delsen "allt, som är avsett till människofö-
da" men ursprungligen hade det nog ovan-
nämnda mera inskränkta betydelse.

Beteckning för att "äta enbart sovel eller
enbart bröd": möf(a) t.ex. möf säufä (= äta
enbart sovel); möf brö' (= äta enbart bröd)
uttrycks även: jätä snäd brö'.

11. Beteckningar för "förrätt", "efterrätt" o.d. finnas ej; för att äta före den egentliga måltiden för att denna skall förlä bättre. sträj undär (= strö under).

12. Matsäck: mä-säck m. Ordet har samma betydelse som i riksspråket. vikmasäck m (= matsäck för en vecka). ä e slut ä mäsättjim (= det är slut på matsäcken). En annan beteckning för "matsäck" finns ej.

Tillfällen, då man måste leva på matsäck voro vid vistelse i "långfäbodrar" och i slätterängar, vid skogsarbeten och holninga, under jakt- och fisketurer, på handelsfärder och forhövningar, på färder till "herrarbeten" o.s.v. skäuf-masäck m (= skolvatsäck)

Beteckningar för "utrusta med mat-

ULMA 9058. Håll Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERON
Frgl. M 82

säck": fägg - i mäsäck, päck i säck,
röst-är däm ät skögs (= utrusta dem
med matriäck till skogen). röst-äut ann
minn mäsäck (= utrusta honom med matsäck)

13. Beteckning för "mat, lämplig att ha till
matsäck": mäsäck m t. ex. ä düve tä mä-
säck (= det duger till matsäcksmat). Ut-
tryck såsom mäsäck-mat eller mäsäck-
jätän förekomma men äro ej så vanliga.
Visva matsorter, som voro ämnade till
matriäck, tillreddes på särskilt sätt och
med extra omsorg t. ex. bröd, s. k. mäsäck-
brö som var extra fint och vikt på sär-
skilt sätt (jfr om "Brödet etc").

Matriäck, som var avsedd för en dag, var
alltid av enklaste slag, vanliga smör
och bröd eller, i brist på smör, strömming.

ULMA 9058. Hall Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Fgl. M 82

En av de enklaste "matsäckarna": mäiäkkun
 var "skolbarnens matsäck": skåuf-maräthän
 som lades i ett knytc s. k. mäiäkk-knajt.
 Till matsäck för en dag hörde under som-
 martiden, t. ex. vid slåtterarbete o. d., en
 "kanna dricka": drikks-kann f, vid vall-
 ning hade man i stället en flaska med
 mjölk men vintertid hade man ej någon
 dryck till matsäcken utom möjligen en
 liten flaska brännvin. Vid längre tids
 vistelse i skogskojar eller fåbodar hade
 man mera omväxlande matsäck av hu-
 vudsakligen samma maträtter, som an-
 vändes i hemmet. Det var t. o. m. oftast
 de bästa litarna som sparades till mat-
 säcksmat. Dricka, som man behövede vid
 sådana tillfällen, bryggdes på stället i

JLMA 9058. Häll Nils Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Fgl. M 82

medförda kär. Vid fiskfärder kunde man nöja sig med att ha endast bröd och salt med till matsäck. Det var i regel kvinnfolken som hade ansvaret för matsäcker när karlarna skulle på skogsarbete, handelsfärder o.d. och det kunde betyda på i vilket förhållande man stod till matmor, hurudan matsäcken blev. När en gubbe t. ex. kom till skogen och skulle öppna matsäcken fann han att gumman istället för mat, lagt ropkvasten i säcken. Gåttrovel var en viktig detalj i matsäcken och det berättas att då man gick till fots till Stockholm på herrarbete hade man en "flaska med tyckmjölk" - stjär-flask af fastbunden bakpa säcken.

14. Matsäcken förvarades i knypte (mä-

säck-knytt n (jfr sid. 13), skinnväska: väskaf
 (för mindre matsäck för en dag); garnpåse s. k.
 stür-kupp m som bäres ^{bäres} på ryggen vid stor-koppe
 vallning. Till förvaring av matsäck för
 flera dagar användes en s. k. bögg-säck
 eller stränp-säck av kalvskinn, som
 bäres på ryggen. En yngre typ av ~~stora~~ ^{stora}
~~säck~~ hallas stür-säck m. Vid långvari. storsäck
 gare vistelse borta från hemmet hade man
 för förvaring av bröd en kista s. k. brö-
tjyret f. Till förvaring av matsäck under
 handelsfärder, förhörningar o. d. använ-
 des spänn m (= skin, tillverkat i spänstek-
 niske). mäsäck-ästj n (= ask för smör,
 mesmör o. d. att ha i matsäcken).

Benämning för "drickskagge o. d. som
 medfördes på färder": drikks-kagg m,

UJMA 9058. Hall Nils Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERON
 Frgl. M 82

drickes-flask f; för "brännvinsflaska, som medfördes i maträck": brännvins-flask f

15. Beteckning för "helt liten maträck, som bäres i fickan": tupp(a) f t. ee. i tög je tupp nidi ficko (= jag tog en liten maträck med i fickan). Maträck, avsedd endast till middag, benämnes vanligen midag m t. ee. ä e full bäst ta litä mi-
dag minn si (= det är väl bäst att ta litet maträck med sig). Fordom var det många som vant sig vid, att under den mörka ärstiden, med korta dagar, klara sig borta från hemmet hela dagarna utan maträck. Om någon uttryckte sin förvåning över detta förhållande kunde man få till svar: vänd på ann minn nån midags-djäväl! (= vad ska man med maträck?) liffärligt?

toppa
f.
bet. 9

DIMA 9058. HALL Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 82

16. Mindre smakbit, som gavs åt besökande var vanlig vid flera tillfällen t.ex. väst-måus f (= liten ostbit som vid yrtning togs ur grytan och hopkramadades med handen), ghät-gås f (= smakbit av kärngrädde vid smörkärning), bföt-brö n (= tunnbrödsbaka som smakbit vid brödbakning). djäte änä smäkå (= ge henne att smaka).

17. Beteckning för "särskild god matbit, hemförd av den, som varit på resa": gått t.ex. märknas-gått (= godrak, som medförts från marknaden).

II. Bordsseder.

18. Beteckning för "bordsbön": bäss-bön f; för "läsa till bords": fäsa ät bäss.

ULMA 9058. HALL Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERON
Fogl. M 82

Läsa för mätn. Barnen tillhöllos vanligen att läsa bordsbönerna högt och ibland lärte husbonden bordsbönen. Att man knäfallit vid bordet innan man lärte bordsbönen, finns ej minne av.

19. Då man åt gröt stod grötgrytan mitt på golvet, eller i närheten av spisen om det var kallt, och de ätande sutta på sätten och stolar runt omkring med varsin skål med grötsovel. Var och en tog med sin sked efter behov ur grytan en gröt-käpp och lade i skålen, där den sinderdelades i grötsovel. I gamla stugor synas ännu svedmärken i golvet efter grytblenen = gröt-fotum. Vid vintersäsong; jäbodarerna under den kalla åretiden hade man ett stort säte eller en stol med dubbel sits, med

avbildar!

UJMA 9058. Hall Nils Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Fgl. M 82

gångjärn, som kunde fällas upp så att kar-
men kom ned och tjänade som femte fot.

Stolen tjänade på så sätt som bord och pla-
cerades i närheten av spisen när det var
för kallt att sitta vid det vanliga matbordet.

Hela familjen brukade sitta omkring detta
stol-bord eller stul-sät men om de sut- stolbord
tu i någon viss ordning eller ej, har jag avbildn. s.
lit i glömska. 29

Att karlarna under måltiden, även om den
var obetydlig, behöll huredbonaden på, var
så ovanligt att det väckte uppmärksamhet
om det inträffade inomhus. Vid måltider
ute i det fria var det däremot ej så ovanligt
att männen hade huredbonaden på. Att kvin-
norna under måltiden förhogo sig något med
huredbonaden är ej bekant.

20. Vid matbordet var "husbondens plats":
 älsbond-platsen vid inre ändan av bor-
 det längst från dörren. De övriga ätande
 hade ej bestämda platser. Hela familjen
 var i regel med vid bordet och om det var
 trångt fingo barnen "stå vid bordet": stö
ata bördi om de varv under 6-8 år. Man
 brukade säga åt barnen att de växte för-
 tare om de stodo medan de äto. Om poj-
 karna glömde att ta av sig mössan medan
 de äto, brukade man säga: ä få upi ättv
äält du jät (= det far upp i mössan allt du äter).

21. Varje hushållsmedlem hade sin sär-
 skilda sked och sin särskilda skål. ita e
mäj stjéd å äta e därj (= det här är min sked
 och det där är din) - märk skillnaden mellan
ita (= det här) och äta (= det där) - Uttrycket

ULMA 9058. Håll Nils Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Förel. M 82

skedgång eller liknande finns sj. För-
 skild benämning för "sådan mat, som äts
 med sked" finns sj. Sådan mat servera-
 des i träskålar s.k. skålf & tröj-skålf (= stür-
 re skål), käpp m (= mindre träskål) kallas ä-
 ven mät-käpp m, svärva-skålf & (= svarvad
 skål), äst-ogfa) (= liten svarvad skål), färfar-
skålf (= färfars skål), räkk-skålf (= hundens
 skål), käth-käppän (= kattens skål). Efter
 måltiden slichades skålen omsorgsfullt med
 pekfingeret (slätj skålf) och stälptes på
 sin plats på hyllan (stölj p ä säjd skålf)
 till nästa måltid. Skeden slichades med
 tungan (slätj stjedi) och sattes upp i det
 s.k. stjed-krambfä på väggen ovanför mat-
 bordet. | slätj min fingri (= slicka med fing-
 ret), slätj min tunggon (= slicka med tungan)

slicka v.
slicka⁸¹³

Bordsknive = börs-knäjs m, gäffäl m eller
tallrik: källdrik m användes ej; de äldsta
nu levandes barndom.

22. Köttet styhades innan det kokades
så att var och en av hushållsmedlemmarna
fick sin särskilda del vid måltiden. Det
serverades i en gemensam skål så att var
och en fick ta sin tjöt-bit och lägga på
sitt brödstycke, vilket tjände som tallrik.
Köttet plukades sönder med fingrarna
eller skars med täljkniv och lades tillram-
mans med potatis mellan tunnbröd, eller
rullades in i detta om det var mjukt till
s. k. tüpp (a) f. Sv beven gnagdes köttet
med tänderna. Smör, missmör och liknan-
de povel tog man vid måltider med en
brödbit men kött o. d. tog man med hä-

koppa f.

ULMA 9058. HÄLL NILS Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 82

derna eller rätthare fingrarna, som sedan slickades rena med tungan eller i sällsta fall torkade av dem på kläderna t. ex. byxbaken.

23. Uttryck om ett mycket belamrat matbord: bördä si-änt säm-än stur-båt (= bordet ser ut som en storbåt), sness-bord n (= bord varpå ingen ordning råder) ordet kommer av gårdsnamnet sness och ryftas på den ordning som brukat vara rådande på matbordet; den gården.

Uttryck, som beagras om ett alltför tomt matbord: bördä si-änt sä strömmän ädd gänndji (= bordet ser ut som om strömmen hade gått däröver), ä e snätt upå bordi (= det är näst-ant om mat-på bordet). upå-fässa (= rikligt belastat med mat)

24. Att själva matbordet samtidigt utgjorde kärn att äta ur, finns ej minne av.

25. Handlingar som ansågs vara uttryck för brist på bordesick: ruta uti skålen (= rota; rovelskålen med fingrarna för att utvälja de bästa bitarna), käser jäta (= raba maten), djära sig till skål (= lämna något kvar; skålen redan men ätit); skål ta för sig mer än man orkar med; ghämp-i si (= äta glupskt); mof sänhä (= äta för rovel till brödet); ghämm-äv drä-äv si äthv (= glömma att ta av sig mössan under måltiden); prata under ätandet t.ex. jät ä älld munnim ä' di (= ät och håll mun).

Att rapa: ripå efter måltider ansågs inte apassande; däremot ansågs som stor skam att "släppa väder" fräta medan man åt. Ut-

tryck härpå: stur skämm ta fräta mä(er) fök
 jäta. Sunat hithörande uttryck: | Töm frä-
 tar o mått rippar (= hungrig ^{prullar} fratar och
 mått rapar)

frata

26. Beteckningar för att vila efter måltiden:

väjl midag (= vila efter middagsmåltiden), väjl
 matn (= vila maten). ä e bäst väjl matn.
 änas hänn ann trö ann a këm inu nänn
 sköjär (= det är bäst att vila maten, annars
 kan han trö att han kmmitt in i någon
 skojare) är ett skämtsamt uttryck.

Hur lång middagsvilan var, var ej be-
 stämt. Under slättertiden ^{brukade} var den i regel
 vara en timme, men den kunde ibland
 utsträckas till flera timmar. Andra ti-
 der kunde den inskränkas till en halv
 timme. När man ätit middag kunde

ULMA 9058. H. N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERON
 Frgl. M 82

man skämtsamt säga: nú skíim (vfilr)
sáva mi-dag vesánn tájmtá (= nu ska
vi sova middag varsin timme).

Extra användningar för att vakna efter
middagsvilan är ej kända. Man bekväm-
de f.ö. ej riskera att "förrova sig": sáva sova efter
äthär ty då man riktigt kommit in i
vanan, vaknade man alltid på bestämd
tid. Samma var förhållandet med kreatu-
ren vid vallning. När middagstimmen
var gånge, började skälkven röra på
sig och vallpiggen kunde vara lugn tills
hon hörde skällan.

27. Om någon kom in i en gård, under
det de innevarande höllo måltid, bru-
kade man säga: ä äld-ä vänskär jäta
(= det håller på vanhas mat), ä vänskär

ULMA 9058: Häll Nils Mattsson. 1935
DAL, SOLLERÖN
Frgl. M 82

kvälls-mål (= det vanhas kvälls mål). Man kunde också säga: i kymm mitt; mätim (= jag kommer mitt i maten), i kym mitt; middaim (= jag kommer mitt i middagsmältiden) o. s. v. Detta anföres som en uträkt för att man kommer under måltiden. Att undpägna en dylik gäst, ansågs nödvändigt endast i fall då det gällde en person som var bekant och kom långväga ifrån eller f. ö. om det var någon som kunde anses vara i behov av mat. En tiggare t. ex. ansåg man sig böra traktera om han kom in medan man höll måltid.

Sollerön den 27 dec. 1935

Håll Nils Mattsson.

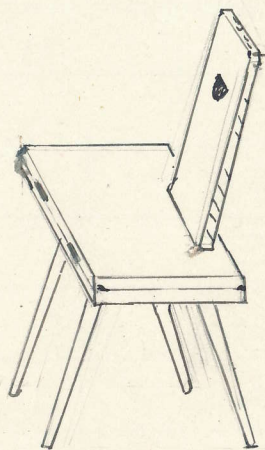
Tillägg till svar på frågelista om
"Matordning och bordsseder".
(Uppteckn i Sollerön)

s. 16 midags-djäväl m (= middagsdjävul).
Ordet är i förevarande fall tillfälligt uttryck
av en viss person och understryker denna
personns förakt för andra som ej klara sig
utan maträck för en dag. Detta och liknan-
de uttryck, isynnerhet där svordom förekom-
mer i samband med mat t.ex. käro-satan
o.d., sägas vara tämmpät (= grovt, ohyfsat)
och en person, som använder sådana ut-
tryck, sägas vara tämmpän eller tämmpän
tä prätta. tämmp m (= person, som använder
grova, ohyfsade uttryck).

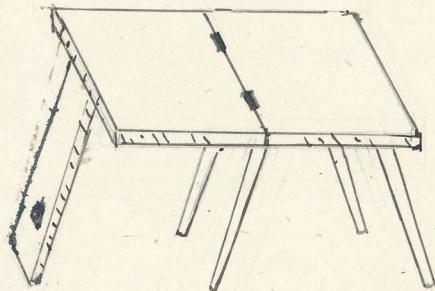
II tämp,
bet. (.

Sollerön den 22/2 1936
Håll Nils Mattsson.

ULMA 9058. Håll Nils Mattsson. 1936
DAL. SOLLERÖN
Fröjl. M 82

a.

b.

Fig. 1. stol - bord

stols-
ben

- a. Med ryggestödet: stolskajm ~~ben~~ uppfälld, då det tjänar som stol. (Märk gångjärnen i vänstra handen).
- b. Med ryggestödet nedfällt, då det tjänar som bord. Gångjärnen är här markerad mellan de två bordhalvorna. Ryggestödet tjänar som 5-te ben och är försedd med ett hål, avsett till handtag.